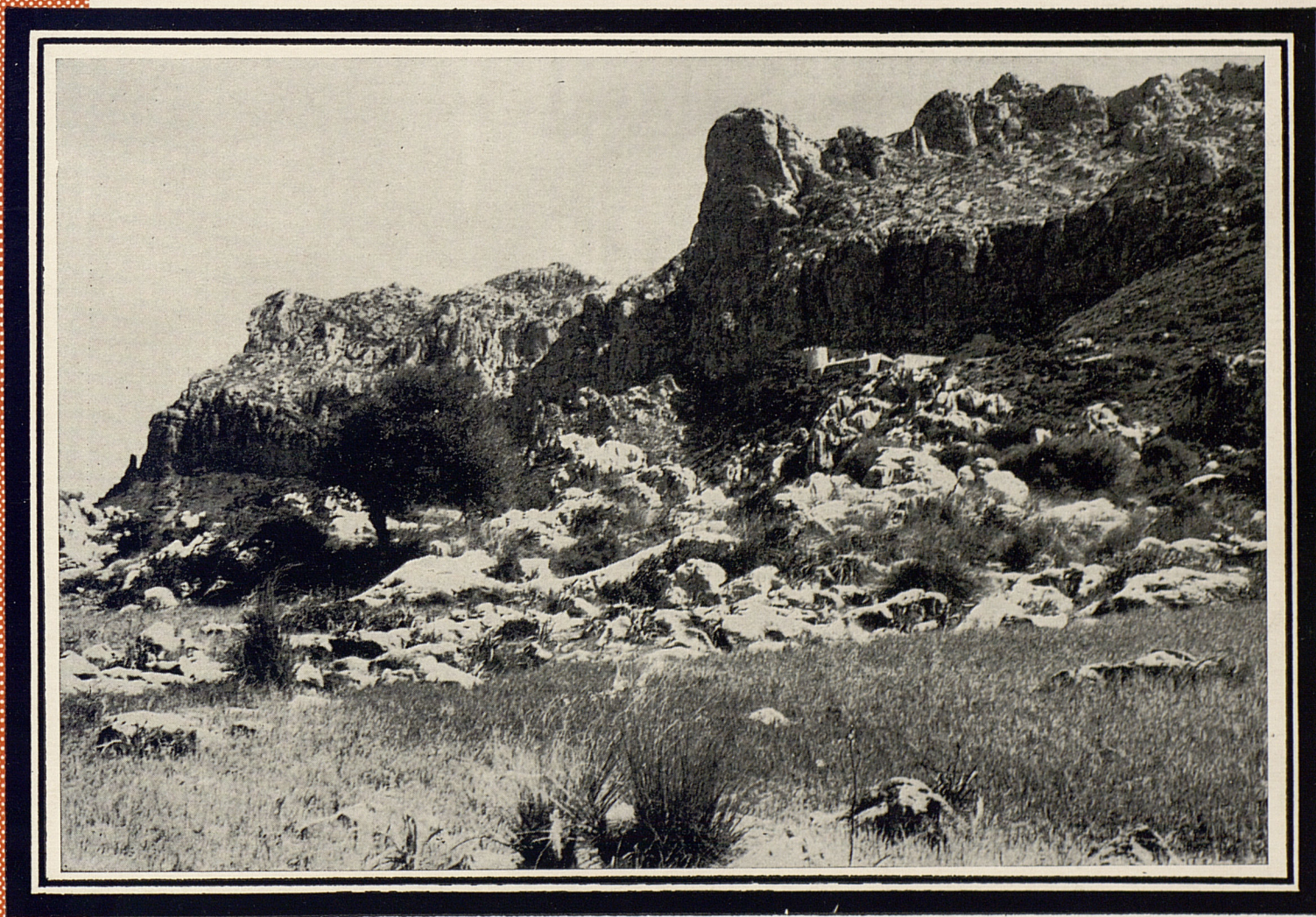

RUTES

AMAGADES DE MALLORCA

PUIG D'EN GIRONELLA

(Per Llinàs i el Coll de Tirapau)

65

SITUACIÓN

- 1 Km, aproximado.

PUNTA BLANCA
RACO D'EN MARTORELL

LA FONT GALLARDA
PUNTA DE LA SAL
LA FERRADURA GRAN
LA FERRADURA PETITA

COVA
DE L'ERMITÀ

CINGLE VERD

COAL DE
LA MORENA

ALCASSER

ARIANT DE BAIX

VALL D'ARIANT

PUIG
GIRONELLA

TORRE D'ARIANT

COLL D'ARIANT

L'ESBALDREGAT
DE PEDRUIXELLA

Font
del
Poll

PEDRUIXELLA
GRAN

PEDRUIXELLA PETIT

MORTITXET

LA VALL D'EN MARC

El Puig d'En Gironella (o de Gironella, com igualment es diu) és —ja el vàrem dir a l'anterior fascicle d'aquesta obra— com el element representatiu de l'alta vall d'Ariant, el conjunt de la qual presideix destacat i ben visible des de totes les seves

(Segueix a la contracoberta posterior)

COBERTA: El Puig d'En Gironella, al caire occidental del massís de Ternelles, imminet sobre les cases d'Ariant de Dalt, vist des de la Rota de S'Esquerrà.

1. Aquesta és l'entrada vers les cases de Ca'n Serra, important possessió de la vall pollencina d'En Marc. S'hi troba a la vora de la carretera de Pollença a Lluç una mica més enllà del camí particular de Llinàs, pel qual començarem la nostra caminada, i al llarg del qual s'escalonen els vells molins d'aquesta possessió.

2. Així es veuen des de la carretera els molins de Llinàs. A més dels vells molins, hi ha ara altres edificacions. Són xalets edificats per estrangers residents a la tranquil·la vall.

3. Començam la marxa entrant pel camí de Llinàs, el portell amb barrera del qual s'obri al costat de la carretera,...

4. ...camí que de totd'una comença a pujar. De fa poc ha estat asfaltat fins les cases dels estrangers, per a poder arribar-hi en cotxe.

5. Deixats enrera els dits xalets, i pujant ara pel vell i pedregós camí, s'arriba de totd'una davant el primer molí. Es una edificació abandonada i ja ruïnosa.

7-8. Una mica més amunt s'hi troba el segon molí, abandonat i també ruïnós. Els molins de Llinàs empraven la mateixa aigua per a moure les seves moles; aigua que surt a la planada superior de la possessió, i que es precipita per altres tants salts artificials, construïts aprofitant l'accentuat desnivell del terreny d'aquell coster.

6. El salt d'aigua de cada molí es consegueix mitjançant un mur artificial de considerable altària. Des de damunt seu es domina part de la vall, que, ací, es veu travessada per la carretera.

9. Aquesta fotografia fa veure el terminal de la síquia que forma el salt d'un dels molins, així com la síquia mateixa que hi duu l'aigua, després d'haver passat pel molí de més amunt i mogut la seva mola.

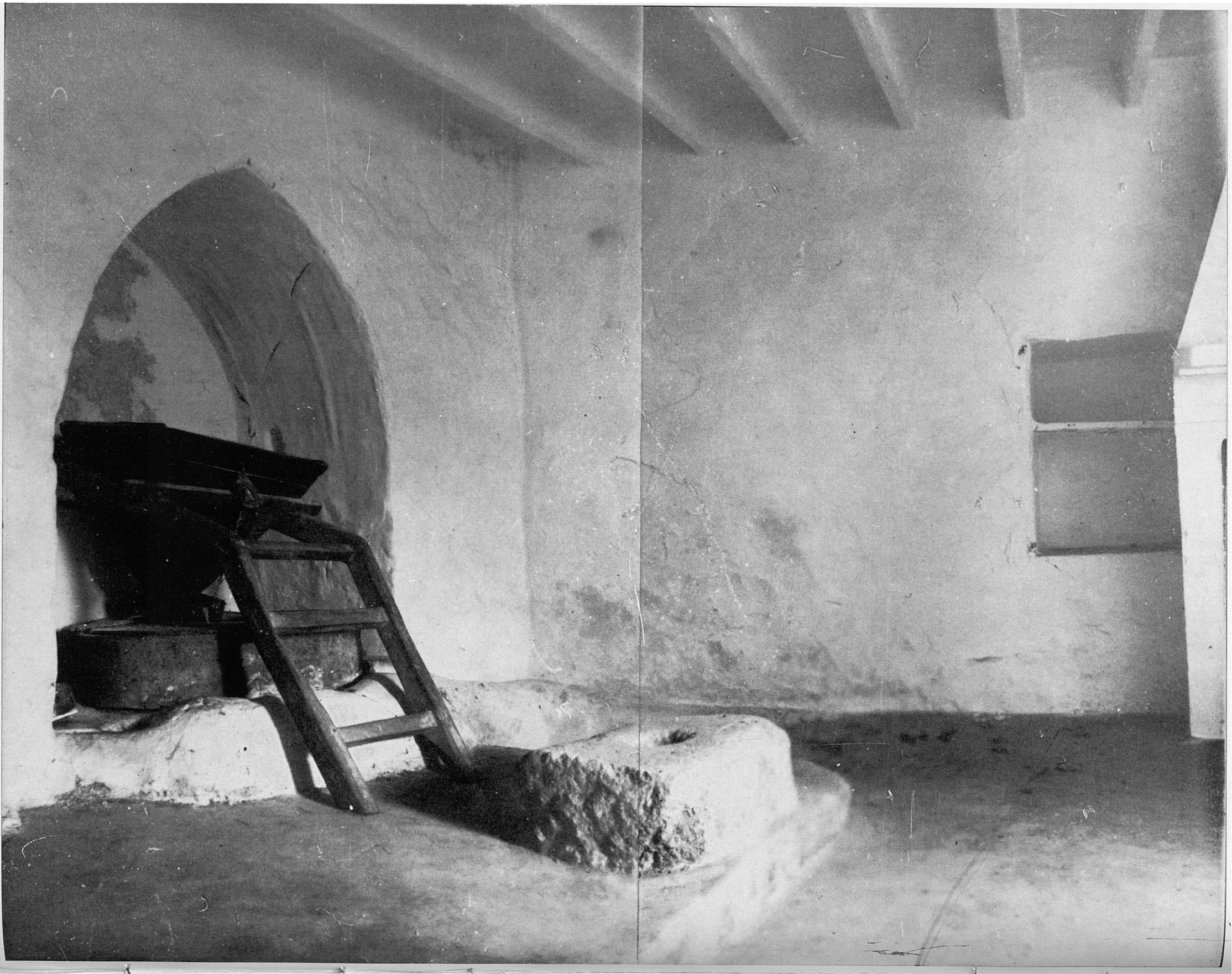
10. Aquesta vista mostra les edificacions dels molins de més amunt de tot, i, a la dreta, a dalt, un bocí del cim del Puig de la Penya del Migdia.

11. Vista frontal de la façana del molí de més amunt. Es veu el seu estat d'abandó i semirruïna. Els molins de Llinàs són un testimoni de l'antanyenca vida pollencina i de la seva vall: durant un grapat d'anys molturaren el blat pel pa dels seus habitants, i decaigueren, per força, quan els avanços industrials relegaren a l'oblit les antigues pràctiques de molturació.

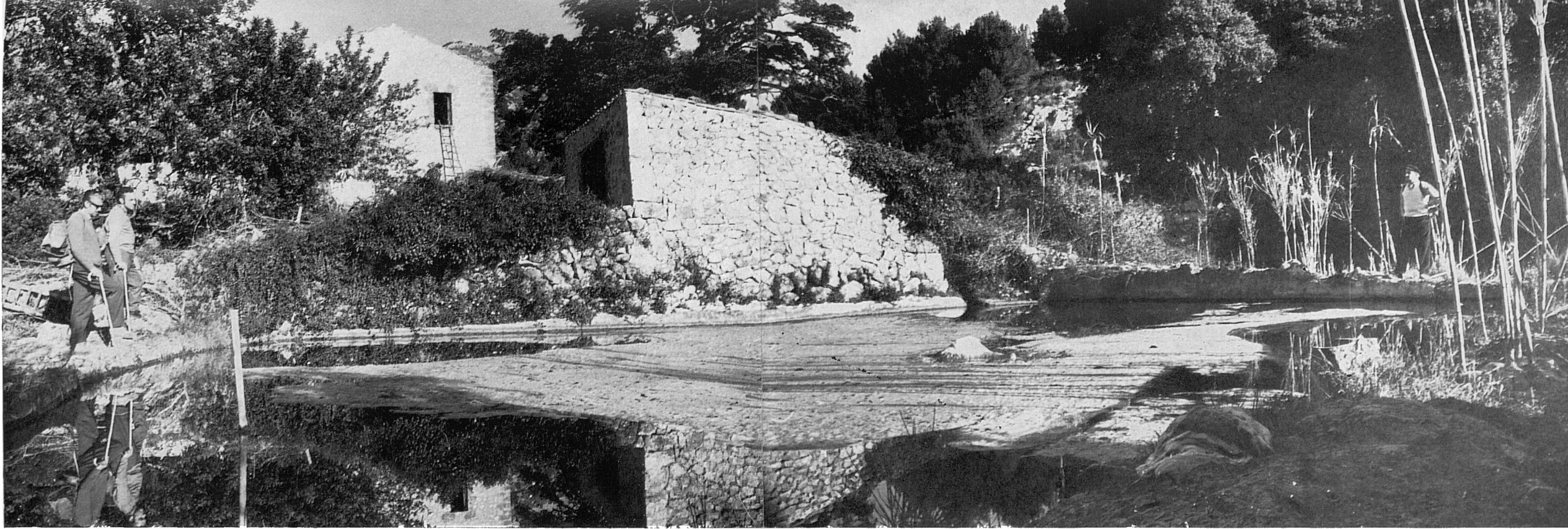

12. Sortosament, encara hi arribàrem a temps de fotografiar la cambra d'un dels molins. Desguarnida, inactiva, i abandonada, sí; però encara amb el rudimentari aparell de moldre complet, peça força interessant per al Museu Etnogràfic.

Aquí es veu la tremuja on s'abocava el gra, i la rodona caixa de fusta que defensa les moles. Un fusell vertical les uneix amb les pales, que, sense més engranatges, eren mogudes per l'aigua canalitzada que queia amb força pel seu salt. A la dreta de la fornícula, un buit fet al pis —ací invisible— facilitava la col·locació d'un sac per a recollir la farina. L'escala de fusta servia per a buidar amb més facilitat el sac de blat dins la tremuja.

L'habitació, endemés, era al mateix temps estatge i cuina de la vivenda

13-14. L'aigua de la font de Llinàs s'acumulava previament en aquesta bassa, per a regular el caudal que davallava als molins.
I allà mateix s'hi troben les cases de la possessió, a un replanell que hi fa la muntanya.

15. Les cases de Llinàs, que no fa tant encara que les vàrem conèixer ocupades, es troben ara buides. Al seu costat hi ha un hort tancat de paret, que és un paradís: un bell i tranquil oasi entre esquerpes muntanyes.

Ací es veuen les cases de Llinàs amb fons del Puig de la Penya del Migdia.

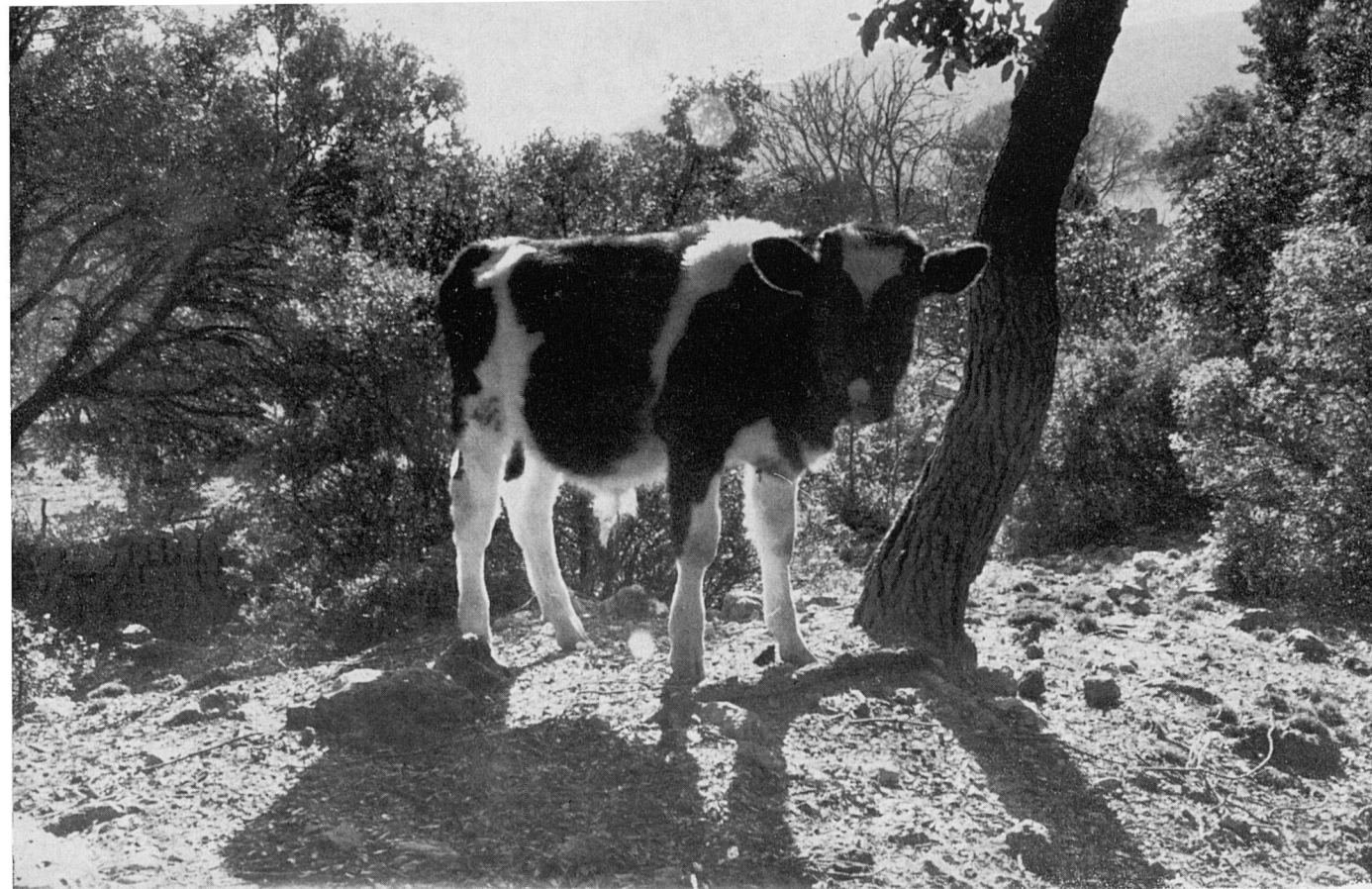

16-17. Al costat de l'hort, fora de la paret de la tanca, s'hi troba la Font de Llinàs, de la mina de la qual i regueró són aquestes vistes.

18. A prop de la font hi trobàrem aquest vedell. No devia anar massa lluny la seva mare, però no la vérem. Per capritx no més, el fotografiàrem a contrallum. Encara que aquesta fotografia té poc que veure amb el paisatge i la geografia de la ruta, ens ha servit per a completar la pàgina per manca d'una altra més expressiva. Servesquí aquesta aclaració com a justificació i excusa.

19. El camí, una mica més enllà de les cases de Llinàs i el seu hort, segueix, orientant-se vers una vall interior d'aquesta possessió, on té d'altres terres de conreu. Aquesta foto, davant la mateixa línia de torrentera que davalla de les altures de la zona del Coll de Tirapau, es va prendre per a indicar el punt on hi ha que deixar-lo, el camí, per a començar a pujar —per l'esquerra—,...

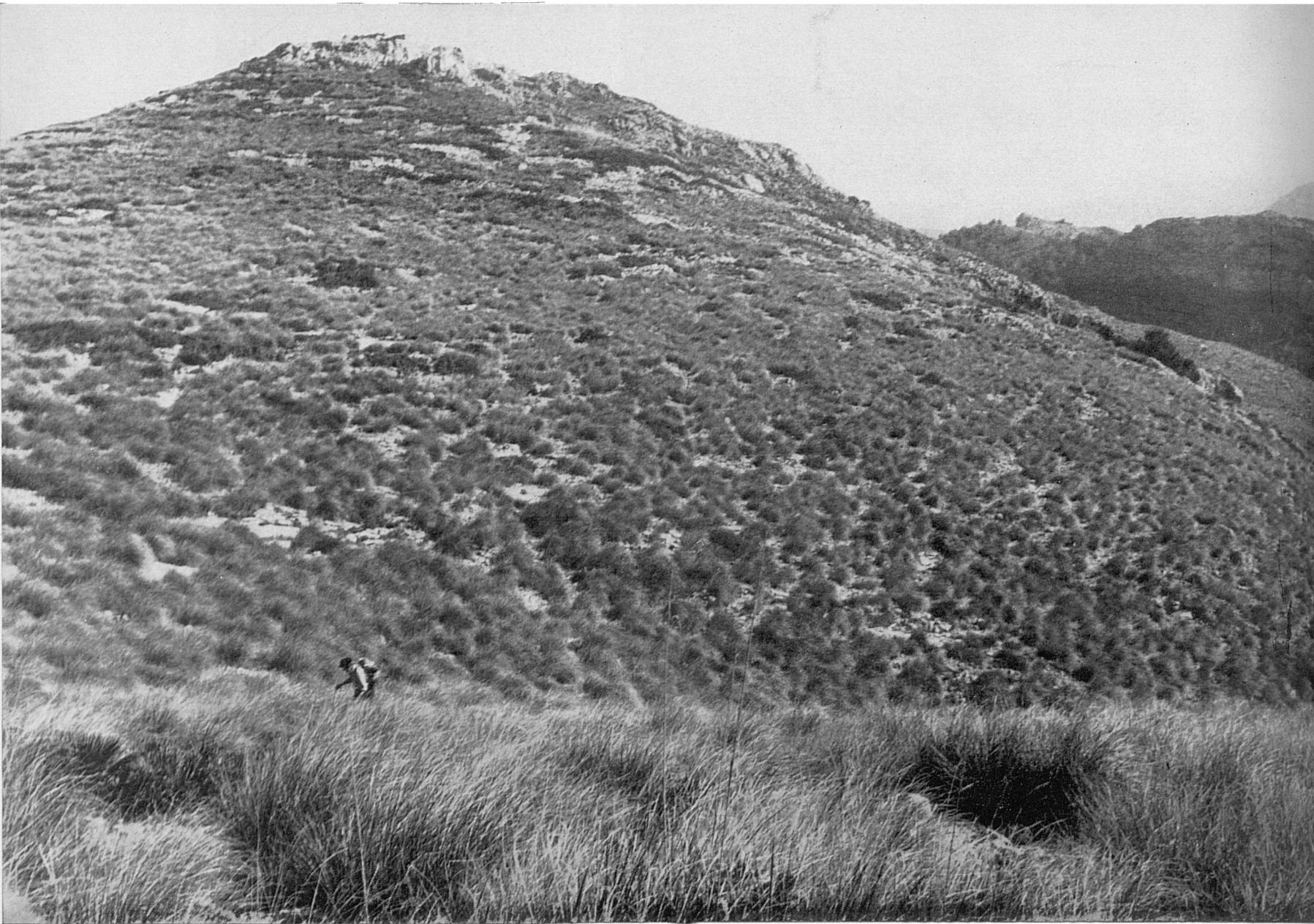

20. ...per un caminóiet, primerament qualche cosa definit i més tard esborrat, que segueix la línia del tàlveg del Torrent de Llinàs, que davalla —com ja s'ha dit— de les altures del Puig de Llinàs al costat del Coll de Tirapau.

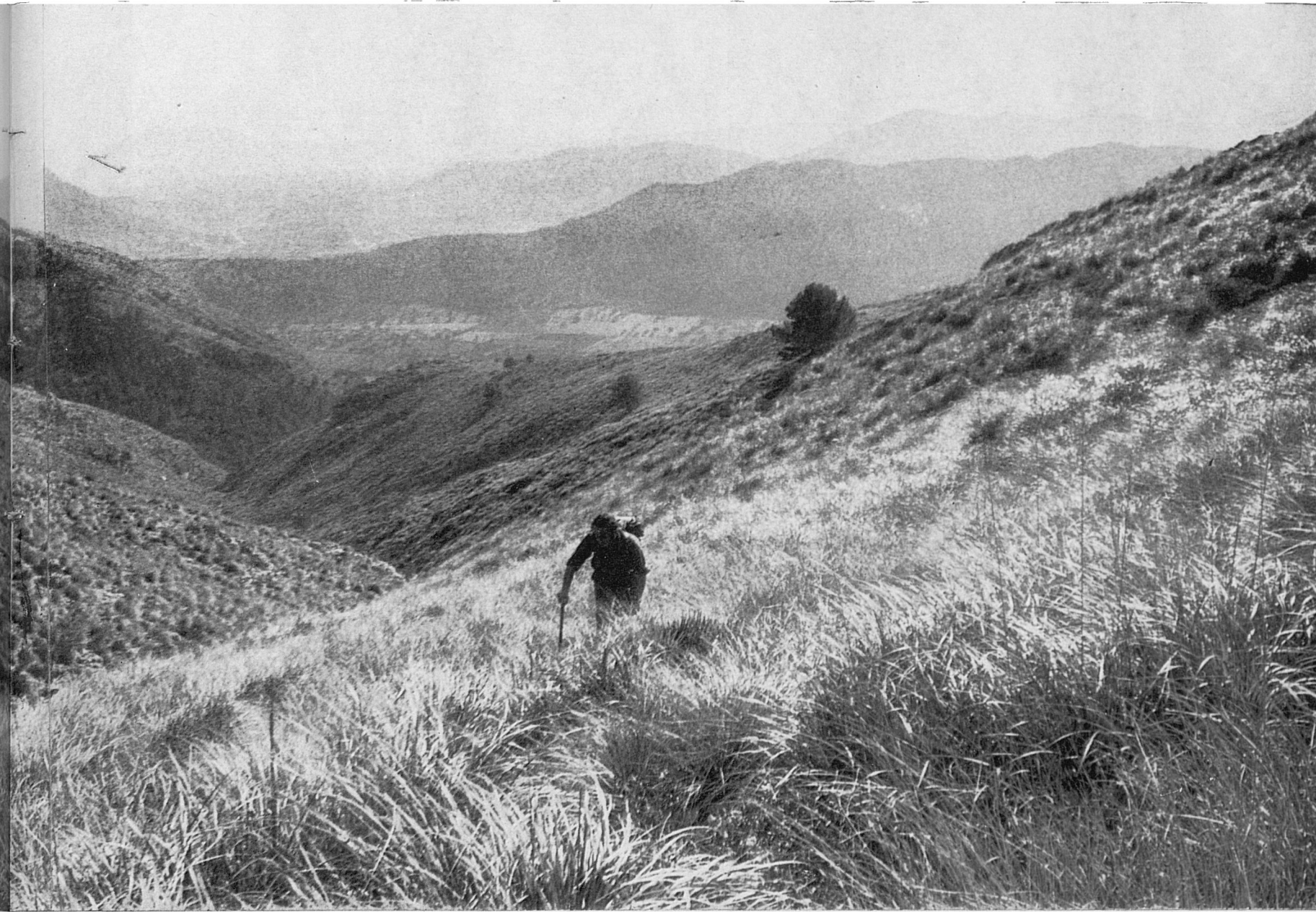
Ací, en aquesta foto, es veuen, a més del tàlveg dit, el Puig de Llinàs (al centre) i els penyals del seu cim,...

21. ...cim i penyals que en aquesta altra vista —retrospectiva, tot arribant-hi al Coll de Tirapau— es veuen ara a l'esquerra, així com tota la línia del tàlveg superior del Torrent de Llinàs des del seu començament.

Al fons (segon terme) el Puig de la Penya del Migdia, darrere el qual es veu el Puig de Maria. Avall, al fons centre dreta, un bocí de la vall d'En Marc.

22. Gairebé des del mateix punt que l'anterior, però en el sentit de la marxa, aquesta vista ens fa veure el Coll de Tirapau i els costers sud i sud-est de la Serra de Ternelles, es a dir, la seva Esquena Mala, en una excepcional panoràmica que agafa des del sector de l'Esbal-dregat de Pedruxella fins quasi el mateix Coll dels Coloms.

Allà avall, a la dreta, la vall de Ternelles; i, al fons, dreta, la Serra del Castell, la de la Font i de Cornavaques —alineades aquestes dues darreres— i, en mig de l'una i les altres, l'allargassada i bombada vall del Castell.

23-24. Deixat enrera el Coll de Tirapau, i tot començant a pujar el coster de Ternelles, hi passam al costat del penyalar dit El Paraigo (vegi's Ruta n. 50 foto n. 48), i ens encaminam cap a la Font de les Creus.

25. La Font de les Creus —exactament un petit avenc no massa fàcil de trobar— té com entrada una disimulada obertura en l'aspre roquissar,...

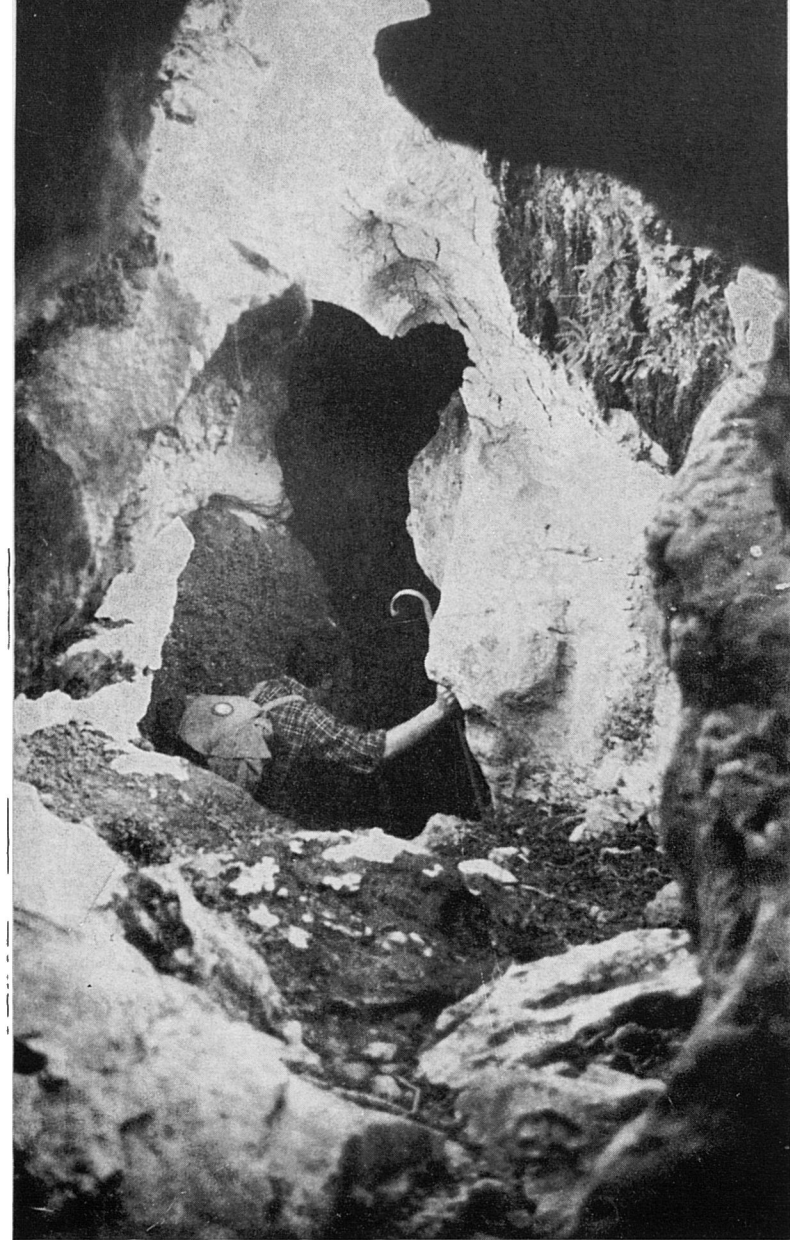
26-27. ...que s'eixampla a dins en un coval no molt espaiós, que, més endins, davalla, com ja s'ha dit, a un petit avenc com hi ha tants a la configuració càrstica d'aquell coster de roques pelades. Al fons d'aquest avenc s'hi revlega un petit bassiot d'aigua potable degotada per les roques. La font no hi té correspondència a l'exterior. En tot cas l'aigua, si s'ompli la conca, deu seguir filtrant-se per les encletxes, per a, pot ser, sortir de bell nou —qui sap on— més avall.

Naturalment, l'obscuritat al fons de l'avenc és gairebé absoluta, i únicament, després d'estar-hi una estona, es poden distingir els detalls. Aquesta fotografia es va aconseguir —no tenint a mà un flash en aquella ocasió— amb una obertura completa de l'objectiu de la màquina fotogràfica i una llarga exposició.

Sembla que no cal advertir als excursionistes y muntanyers que vinguin per ací, que, si troben l'indret i la font, procurin no embrutar l'aigua ni l'avenc. Aixó és segur que mai no ho faria un autèntic muntanyer.

28. Des del lloc on s'hi troba l'excursionista a la foto anterior, el fotògraf va prendre en rabiós contrallum aquesta altra, de dins a fora, que agafa tota la càmera interior de la Font de les Creus.

29-30. Seguim pujant per l'esquerp coster. Aquestes fotos retrospectives fan veure el seu començament molt poc després de deixar la font de les Creus. En elles no s'adverteix ben bé el rost que hi té el coster, encara que sí l'accidentat i destroçat del seu roquissar.

A l'enfront, dreta, es veu el Coll de Tirapau, i un altre collet —el de la nostra arribada pel front— entre el cim de la dreta, que sembla un munt de blat vist des d'ací, i el cim del Puig de Llinàs. Més ençà, a la línia del collet, el roquissar del Paraigo. Al fons llunyà, una mica a l'esquerra, el Puig de Maria, al peu del qual es veu allargar-se una taca blanquinosa, que és Pollença. Molt més a l'esquerra, la bretxa de l'Estret, que dóna entrada a la vall de Ternelles, entre el Puig de la Rota i la Serra de la Font.

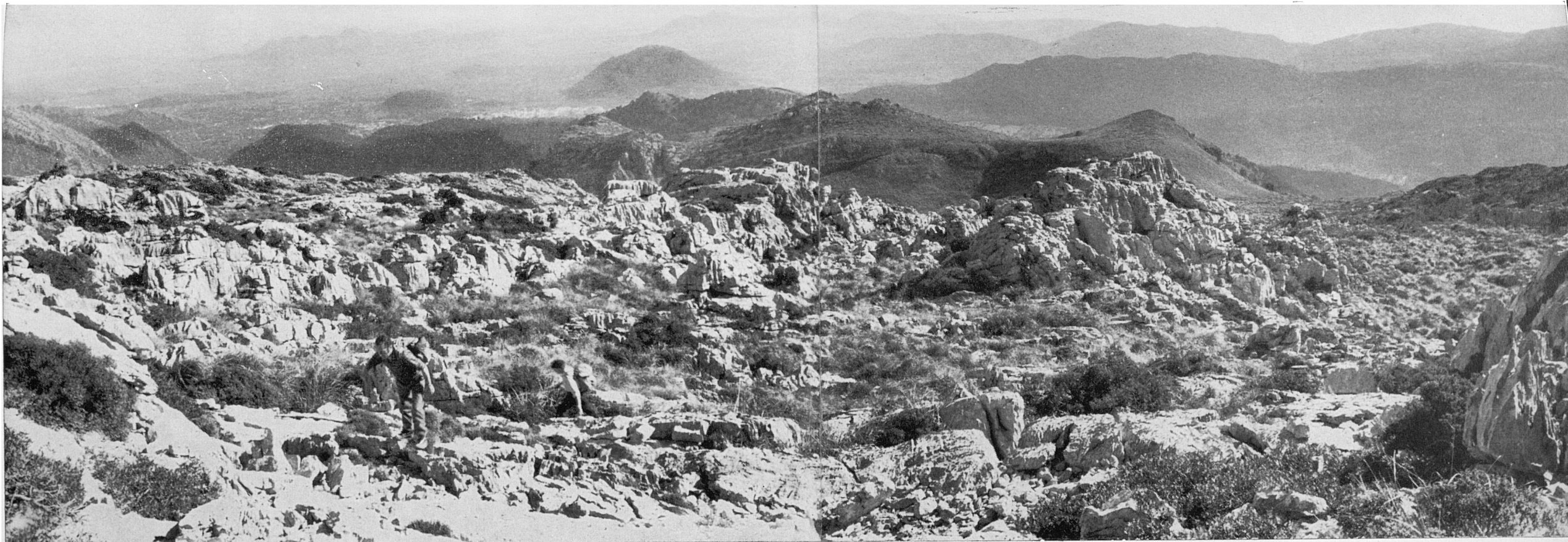

31-32. I aquestes altres dues vistes, la primera en el sentit de la marxa, i l'altra retrospectiva, ja arribant gairebé al tall de les crestes, fan veure l'accidentat del terreny i l'imponent presència dels esqueixats i eters roquissars, que cal esquivar per a poder seguir.

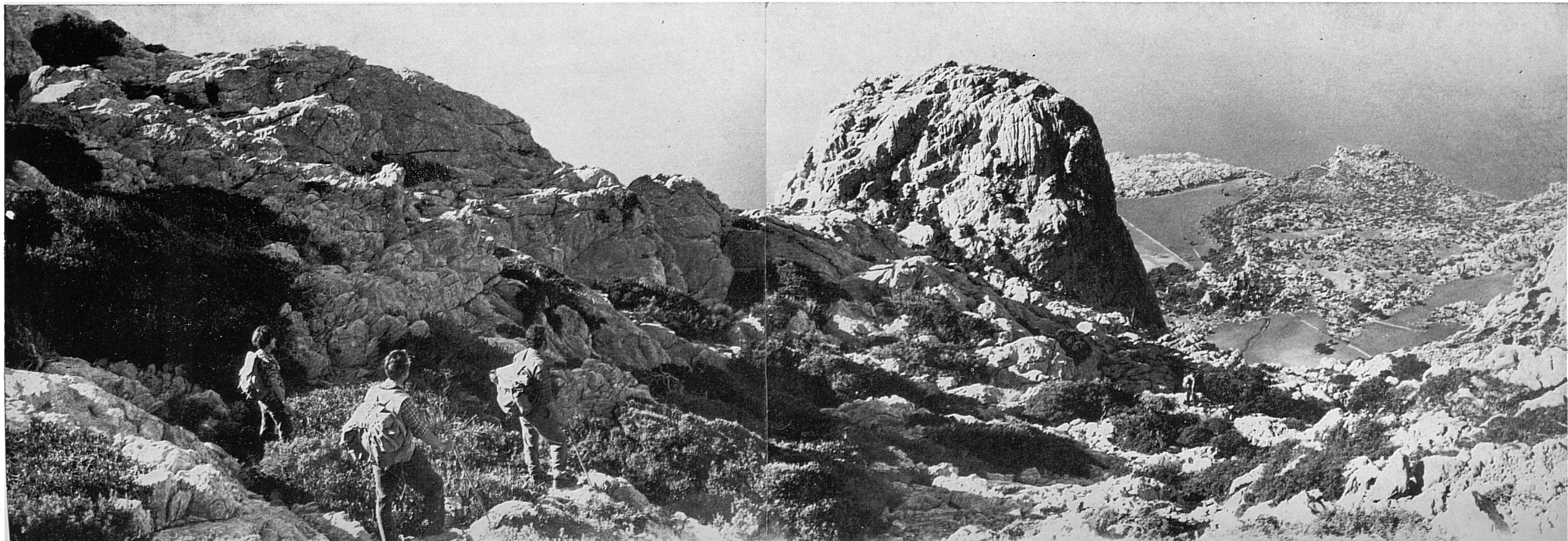
33-34. Tot arribant-hi a les crestes del replà de més amunt, s'albira la rodona testa (gairebé al centre del segon cos de la foto) del Pa de Figa. Això serveix d'inequívoca orientació per arribar fins ell de la millor manera, sense complicar-se els passos i sense perdre altura.

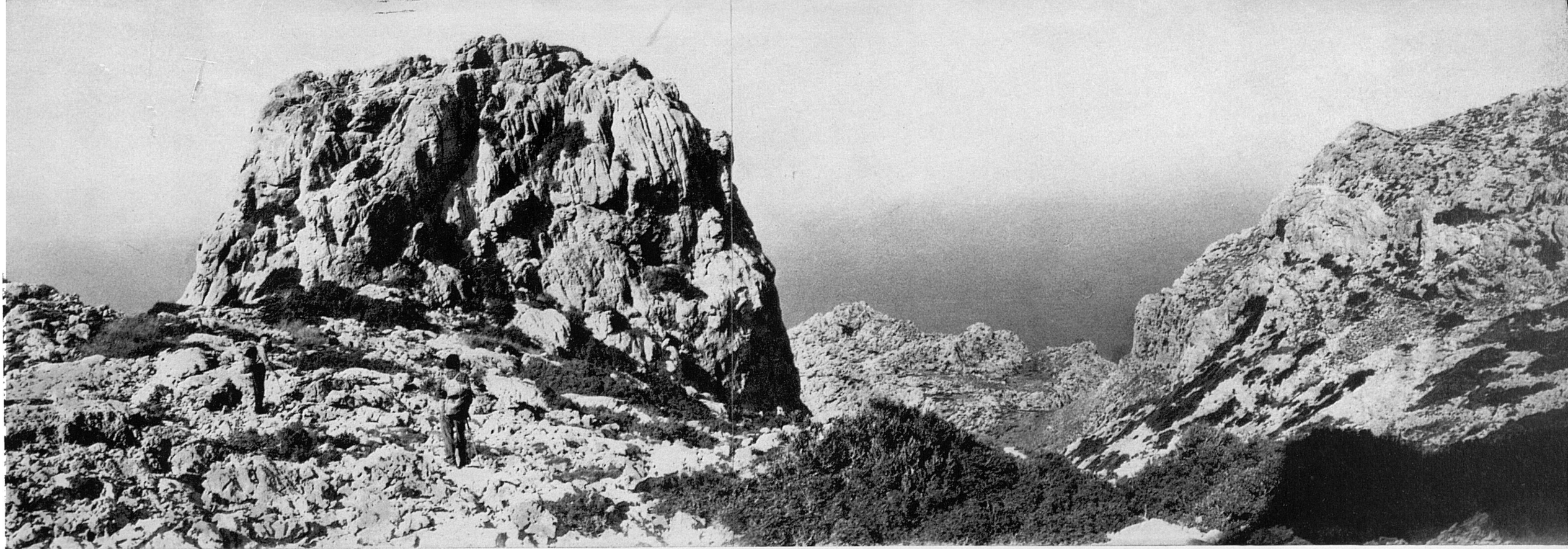

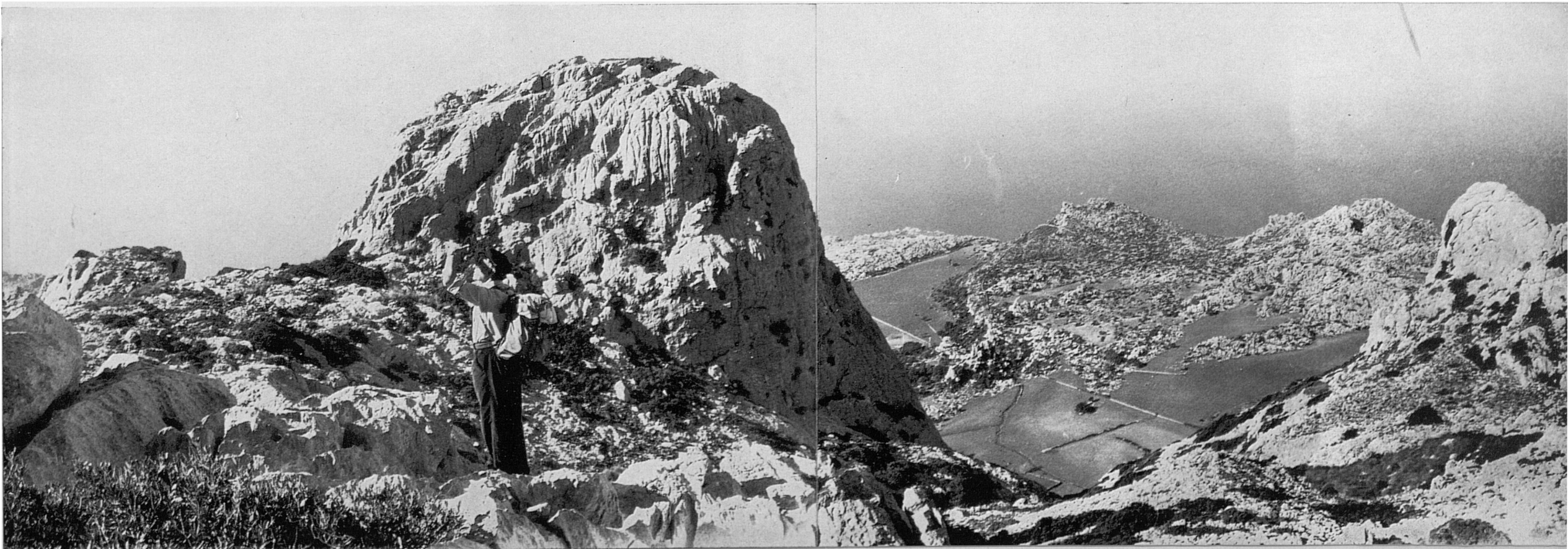
35-36. La primera vista, retrospectiva, mostra la part de més amunt de la Serra de Ternelles per aquesta banda, amb el cim del Puig Gros a la dreta del primer cos; i la segona fa veure la nostra arribada a les immediacions del Pa de Figa. Allà avall, a la dreta, part de la vall d'Ariant i el Puig del Corb.

37-38. Arribam davant el Pa de Figa, que, com es veu, per aquesta part sud-est sobresurt poca cosa de la resta del Puig d'En Gironella, i és accessible amb poques dificultats.

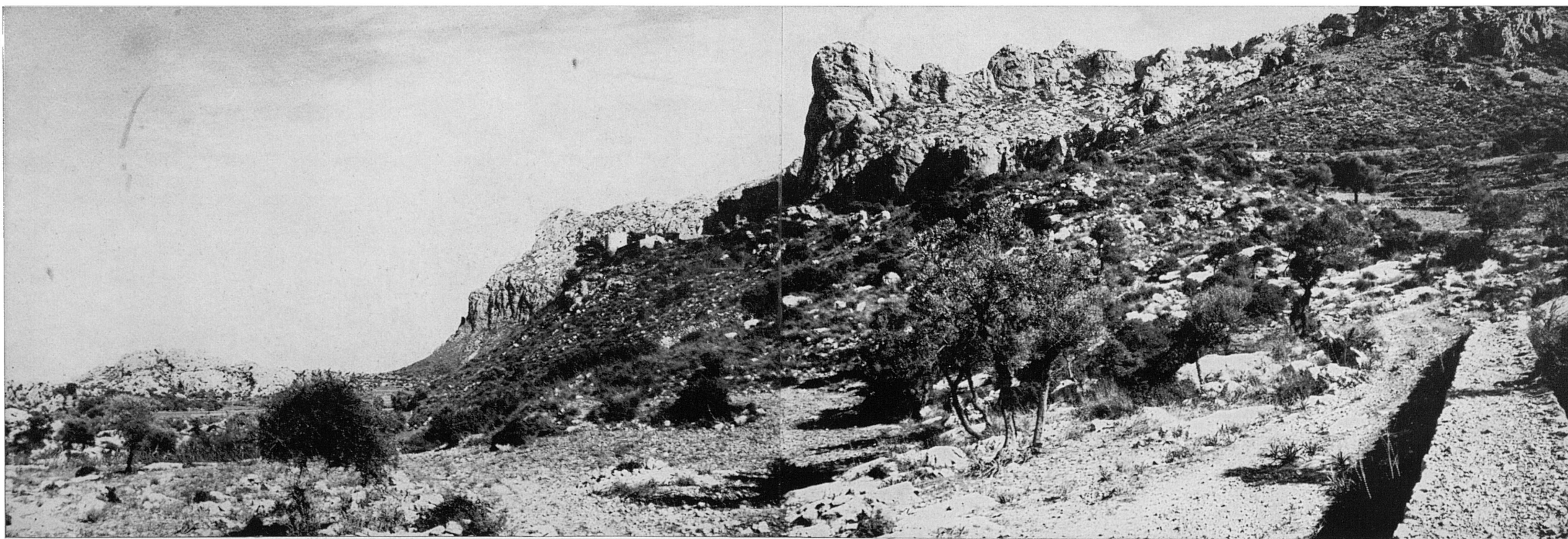

39. Per l'esquerra del Pa de Figa —on n'hi ha una fàcil davallada fins les cases de la Torre d'Ariant— es descobreix aquesta impressionant panoràmica: ací més a prop, avall, les alludides cases; més enllà, el igualment accidentadíssim Puig de Pedruxella, darrere del qual s'amaga el racó de La Malé; més al lluny i en cota superior, la cadena orogràfica del Puig Ciuró i Puig de les Moles, guaitant damunt la mar mitjançant el promontori del Musclo del Llorer; molt més al lluny, per darrere d'aquesta cadena, guaita el cim del Puig Roig. ¡Meravellosa simfonia d'exaltació pètria, que igualment deixa caure «una cruel i muda serenitat eterna»!

40. Per la dreta del Pa de Figa la panoràmica es suavitza amb la visió dels terrenys de conreu de la vall d'Ariant, igualment cenyida per un cinturó d'esquerps costers de pura roca.

41. I en aquesta vista, pressa des d'avall i en sentit contrari, el lloc del Puig d'En Gironella i Pa de Figa, on ara ens trobam, tenen aquest aspecte. A l'esquerra, damunt el suau turó més pròxim, les cases d'Ariant de Dalt.

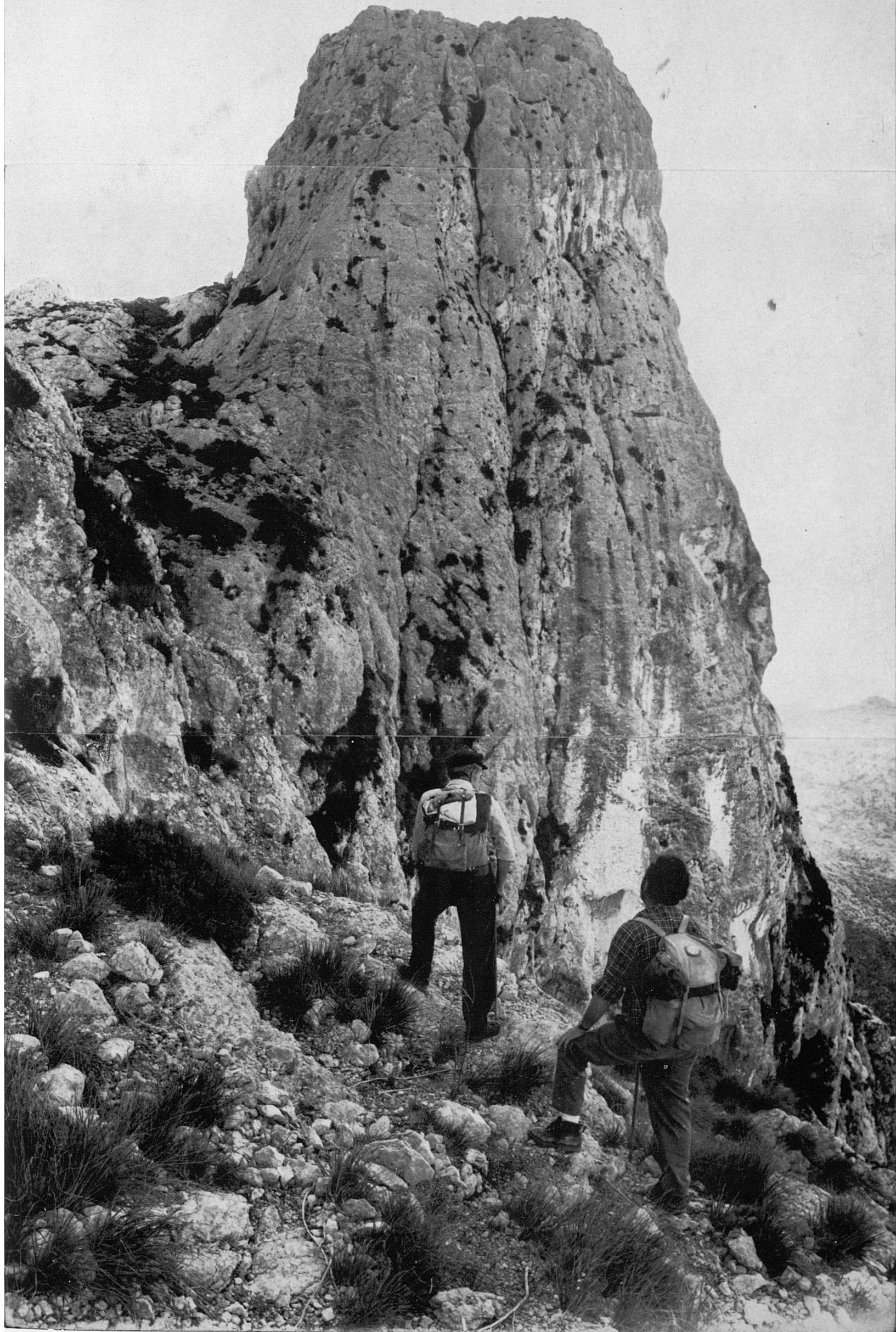

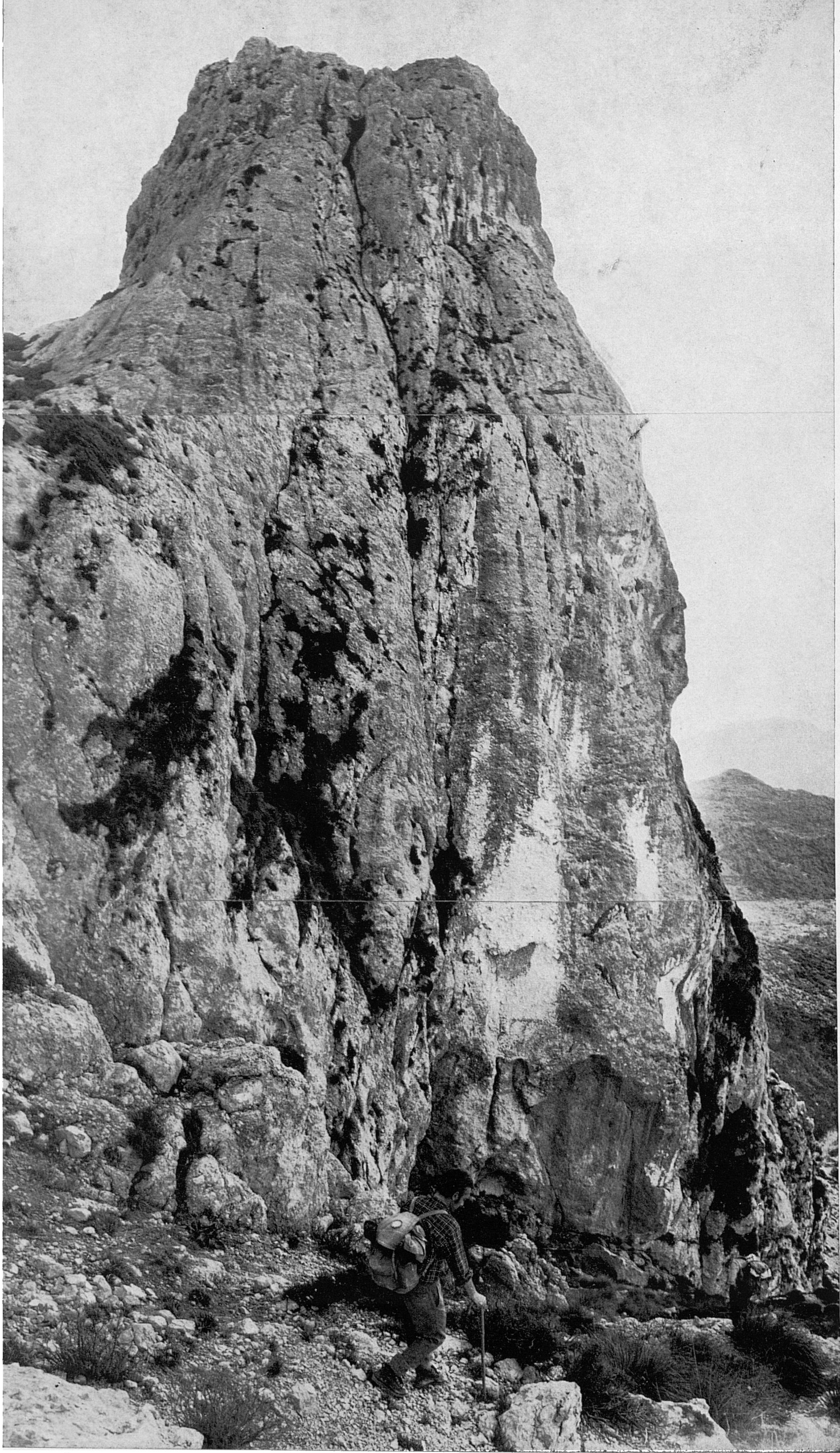
43. La millor línia a seguir per a la davallada —no es pot parlar de camí, que no n'hi ha— ens acosta tot seguit a l'eix de la columna del Pa de Figa, que des del lloc on ens trobam té aquest imponent aspecte. Com ara es veu ben bé, allà dalt no hi ha pas possible pel seu costat, perquè el coster cau precipitat —quasi vertical— i amb una altura considerable.

42. Nostra davallada cap a la vall d'Ariant la feim, tal com estava projectada, per la dreta del Pa de Figa, cercant l'única possibilitat de descens no aferrats al seu costat, com es veu per la situació dels excursionistes de més endavant. Allà avall, tancant pel front la vall, el Puig dels Moros, el Puig del Corb i els penya-segats del Cingle Verd.

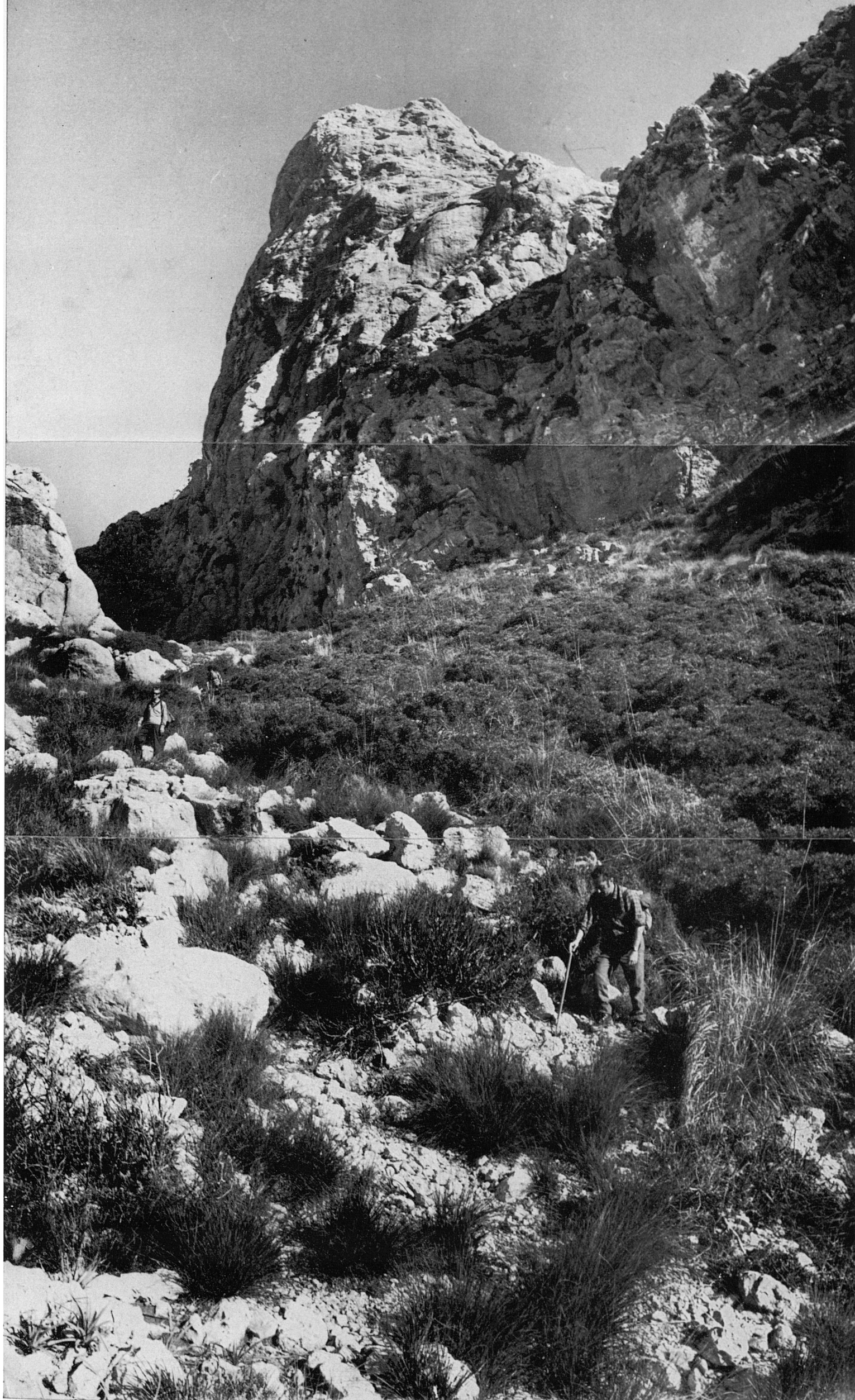

44. Mes tard el coster es suavitza, i pel peu mateix del Pa de Figa la davallada és senzilla i sense cap complicació, fora del pas d'una paret que hi ha que botar, i que no deixa de tenir qualche inconvenient.

45. Aquesta foto ens mostra ja molt avall, quasi arribant al pla. Es una vista retrospectiva del Pa de Figa, que, degut a l'inclinació de la càmera per a agafar la seva part superior, ha fet que la seva altura i verticalitat disminuïssin, per inclinació cap allà.

46. I quasi de totd'una s'hi arriba a la Font de la Mare de Deu, que ja coneixem de la Ruta anterior. El seu nom el té...

47. ...per una imatge de la Puríssima Concepció —tot recordant la de Lourdes— col·locada a una petita cova artificial que hi ha damunt l'arc frontal de la font.

48-49. Una mica més amunt hi són les cases d'Ariant de Dalt. La segona foto les fa veure de bell nou, des de lluny, amb fons de la Serra de Ternelles, al front de la que destaca el Puig d'En Gironella i Pa de Figa,...

50-51. ...que en aquestes altres vistes, com a final, es veuen de bell nou amb il·luminació matinal i vespertina respectivament.

La descripció d'aquesta ruta, com ja es va dir, acaba ací, davant les cases d'Ariant de Dalt. La tornada fins la carretera de Pollença a Lluc, on es tanca el circuit, es pot fer pel camí particular d'Ariant o pel de Pedruxella, però passant necessàriament pel Coll d'Ariant.

bandes. Igualment rep el nom de *Pa de Figa* per la seva forma característica, dreta, rodonenca i sense cap aresta.

El que no tenim massa clar és si el nom de Puig d'En Gironella es refereix i concreta no més a l'enciriada i colossal columna del Pa de Figa, o també igualment al sector muntanyenc del compacte de la Serra de Ternelles que guaita directament damunt la part de la vall pròxima a les cases d'Ariant de Dalt. Sigui com sigui —i aquest és un punt no massa fàcil d'aclarir per manca de variats i ferms testimonis— el Puig d'En Gironella forma part efectivament del massís general de la Serra de Ternelles, a la vora nord-occidental del qual s'hi troba.

Als dos fascicles anteriors es va fer repetidament menció d'aquest element geogràfic —maldament aquells no tinguèren relació directa amb ell— perquè és impossible situar-se a la vall d'Ariant, sense adonar-se'n de forma substancial de la seva presència imponent. Es per aixó que va intentar el nostre interès per a incloure'l en qualcú dels nostres projectes d'excursió, fent-se realitat el projecte amb el present fascicle de les Rutes. A fi de donar-li major interès al circuit, s'inclou una part inèdita amb els molins de Llinàs, les cases d'aquesta possessió i l'orografia adjacent, fins desembocar de bell nou a la vall d'Ariant, ja descrita als fascicles anteriors.

Ara bé, la vall d'Ariant no té normalment altra sortida que els camins que hi menen al Coll d'Ariant per So'n Grua i Pedruxella, camins que ja transitàrem i vàrem descriure al fascicle anterior n. 63, encara que el de So'n Grua ha experimentat de fa poc una modificació, arribant-hi al pla, perquè ha estat millorat pels actuals propietaris, estrangers, d'Ariant, per a poder arribar ara en cotxe fins les cases. Per aquesta raó, la nostra ruta, per anar-hi a desembocar de bell nou a la vall d'Ariant, resulta subsidiària i complementària dels dos fascicles anteriors,

i la seva descripció fotogràfica finalitza davant les cases d'Ariant de Dalt o Torre d'Ariant, deixant la tornada a l'iniciativa personal de cadascú.

La ruta ara descrita puja des de la carretera de Pollença a Lluc pel camí particular de l'antiga possessió Llinàs, replegant aspectes dels seus vells molins de farina, escalonats pel coster, ja abandonats i en ruïnes, i a punt de desaparèixer, substituïts per xalets de moderna arquitectura i propietaris estrangers; segueix per la línia de torrentera del Torrent de Llinàs en la seva part superior, fins assolir el Coll de Tirapau; i des d'allà segueix pujant fins el Puig d'En Gironella, transitant l'esquerra coster sud de la Serra de Ternelles; i davalla tot seguit a la vall d'Ariant per un pas al costat de la mateixa paret del Pa de Figa.

Amb aquesta nova Ruta, juntament amb les dues anteriors referents a la vall d'Ariant, i els dos fascicles dedicats a la Serra de Ternelles (nn. 49-50 d'aquesta obra de les Rutes) queden ampliament descrits aquells fantàstics i allunyats indrets pollencins.

El circuit ara propugnat és no més apte per a persones amb suficient vigor físic. La seva meitat primera és de constant pujada força fatigant; després, la tornada, des d'Ariant, és còmoda i sempre en davallada. El seu desenvolupament, sense ser excessiu, no és curt. Hi ha bastants punts d'aigua potable escalonats: Font de Llinàs, Font de les Creus, Font de la Mare de Deu i Font del Poll. El dinar, es clar, pareix lògic de fer-ho a la Font de la Mare de Deu d'Ariant.

Un circuit magnífic, que agradarà als amants de la muntanya, i que permet de fer atractives variants en la seva solució, a gust de cadascú.

RUTES PUBLICADES

- 1.—Pollença - Castell del Rei. (Edició en mallorquí exhaurida).
- 2.—Port de Sóller - Balitx d'Amunt - Sóller (Pel Pas de S'Heura).
- 3.—Lluc pel camí vell de Selva.
- 4.—Valldemossa - Sa Gubia. (Per Pastoritx i Muntanya).
- 5.—Lluc - Torrent dels Boverons - Lluc. (Pel Pas de Sa Mata).
- 6.—Mortitx - Cova de Ses Bruixes - Mortitx. (Edició en mallorquí exhaurida).
- 7.—La Carretera a la Calobra. (Per Selva i Caimari). (Edició en mallorquí exhaurida).
- 8.—Sant Jordi - Puig de Galdent - Sant Jordi. (Per la Vall de Punxuat).
- 9.—Solleric - Puig d'Amós - Solleric. (Per Comasema).
- 10.—Establiments - Pouet de Sobremunt - Establiments. (Per Sarrià i Bunyolí).
- 11.—Pollença - Puig de Ca - Pollença. (Per Es pujol i Fartàritx des Racó).
- 12.—Santa Maria del Camí - Avenc de Coanegra. (Pel Torrent del Freu).
- 13.—Mortitx - La Malé. (Per Pedruixella i Ariant).
- 14.—Castell d'Alaró.
- 15.—Torrent de Pareis. I) Escorca - L'Entreforc i La Fosca.
- 16.—Torrent de Pareis. II) L'Entreforc - La Calobra.
- 17.—Mancor de la Vall - Massanella. (Per El Rafal i Els Tossals Vells).
- 18.—Font des Garbell.
- 19.—La Capella Blava.
- 20.—Artà - Ermita de Betlem.
- 21.—Sóller - Puig de l'Ofre. (Pel Barranc de Biniaraix).
- 22.—Orient - Serra de la Rateta - Orient. (Per Comasema i el Pas de Na Maria).
- 23.—Alaró - Talaia de Ca's Reis. (Pel Pas de S'Escaleta).
- 24.—Puig de Randa. (Des de Algaida, per Castellitx i Albenya).
- 25.—La Trapa. (Des de S'Arracó, per Ses Basses i el Cap Fabioler).
- 26.—Torre de Lluc.
- 27.—Morro de Sa Vaca.
- 28.—Volta del Puig Roig.
- 29.—Puig de Bonany (Des de Petra).
- 30.—Torrent d'Almadrà.
- 31.—Pollença - Cales Castell i Sant Vicenç (Pel Pas dels Pescadors).
- 32.—Lluc - Sa Coma (Per Ses Figueroles i el Portell del Vent).
- 33.—Puig de N'Alí. (Des de Caimari per Els Horts). (Edició en mallorquí exhaurida).
- 34.—Puig de Sa Creu - Sa Mola. (Des de Caimari, per Ses Rotes i Ca'n Bajoca).
- 35.—Ses Basses de Moritx. (Edició en mallorquí exhaurida).
- 36.—Camí vell de Pollença a Lluc.
- 37.—Lloseta - Ses Cases Noves. (Per S'Estorell i Biniatzent).
- 38.—Torrent del Gorg Blau. (I. Almallutx - Gorg Blau - Turixant).
- 39.—Torrent del Gorg Blau. (II. Turixant - S'Entreforc).
- 40.—Sa Talaia de La Victòria (Alcúdia).
- 41.—Puig des Verger. (Des de Biniaraix, pel Coll d'En Cer i el Portell de Sa Costa).
- 42.—Península de Formentor. I Port de Pollença - Cases de Cala Murta.
- 43.—Península de Formentor. II. Cases de Cala Murta - Punta del Far.
- 44.—Puig d'Inca.
- 45.—Sa Comuna de Bunyola.
- 46.—Puig de N'Eimeric.
- 47.—Sa Mola des Ram. (Des d'Esporles per l'ermita de Maristella).
- 48.—Fornalutx - Montnàber. (Per les barrancades d'Es Racó i S'Olivaret).
- 49.—Serra de Ternelles. I. Pollença - Coll de la Roteta - Pla de les Mates Velles.
- 50.—Serra de Ternelles. II. Pla de les Mates Velles - Pollença.
- 51.—Puig de Sant Miquel. (Des d'Alaró, per la Font Figuera i S'Alcadenà).
- 52.—La Vall dels Bini. (Des de Fornalutx, per Montcaire i el Coll des Cards Colers).
- 53.—La Muntanya de Montcaire. (Des de Sóller, pel Mirador de Ses Barques i el Pas des Pinot).
- 54.—La Vall dels Bini. (Des de Cal's Reis, per la Coma de Bini y el Pas de S'Argentó).
- 55.—Es Clots Carbons i Ses Monjoies. (Des d'Es Bosc, pel Camí de la Barra, el Pas de S'Estaca i el de Ca'n Termes).
- 56.—Puig de Massanella. (Des de Mancor de la Vall, per la Font Nova i la Font de S'Avenc).
- 57.—La Serra del Cavall Bernat.
- 58.—Puig Tomir. (Pel Pas del Diable).
- 59.—Castell de Santueri - Puig de Sant Salvador (Felanitx).
- 60.—Coma de So'n Torrella - Pla de Cúber.
- 61.—Península d'Artà. (I. Part interior).
- 62.—Península d'Artà. (II. Sa Talaia Moreia).
- 63.—La Vall d'Ariant. (I. Caseta dels Milicians).
- 64.—Vall d'Ariant. (II. La Font Gallarda. La Ferradura. El Cingle Verd).
- 65.—Puig d'En Gironella. (Per Llinàs i el Coll de Tirapau).

EN PREPARACIO: algunes altres.

Preu:
130 pts.
Subscriptors, primer llançament:
120 pts.

Depòsit Legal P. M.193 - 1974.
Es propietat de l'autor.
Prohibida la reproducció.
© Jesús García Pastor.

Fotografies i text: revelat, ampliació, unió de les fotografies i direcció de la edició: Jesús García Pastor.
Traducció del castellà.
Gràfic de l'itinerari: Melcior Rosselló Simonet.
Imprès per Miquel Ferrer Sureda.
Grabats: Grabograf, S. A. (Madrid).
Paper: «Printover», fabricat per Sarrió C. A. P.